

УДК 374:613

Наскрізнні змістові лінії здоров'язберігаючих технологій у позашкільній освіті

CROSS-CUTTING CONTENT LINES OF HEALTH-SAVING TECHNOLOGIES IN THE OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

ВИСОЦЬКА Ольга – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1265-7582>

ШАБАЄВА Людмила – старший викладач кафедри виховання та культури здоров'я, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6728-2047>

ЯШИНА Олена – старший викладач кафедри виховання та культури здоров'я, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4972-749X>

VYSOTSKA Olha – D.Sc. (Philosophy), Professor, Head of the Philosophy Department, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych str., Dnipro, 49006, Ukraine

SHABAEVA Liudmyla – Senior Lecturer of the Department of Health Education and Culture, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych str., Dnipro, 49006, Ukraine

YASHYNA Olena – Senior Lecturer of the Department of Health Education and Culture, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych str., Dnipro, 49006, Ukraine

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2025-1-18>

Анотація. У статті висвітлено здоров'язберігаючі технології як комплекс підходів, методів і практик, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я учасників освітнього процесу, у контексті актуальних вимог, визначених Законом України «Про освіту» та «Про позашкільну освіту», Концепцією «Нова українська школа» та іншими нормативними документами. Проаналізовано наскрізнні змістові лінії: «Здоров'я і безпека», «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність» та «Підприємливість і фінансова грамотність», які є соціально значимими надпредметними темами, що допомагають формувати в учнів уявлення про суспільство в цілому. Досліджено наскрізну змістову лінію «Здоров'я і безпека», яка розвиває здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Окреслено аспекти формування учня як соціально, духовно, емоційно та фізично повноцінного члена суспільства. Акцентовано увагу на соціальному аспекті здоров'я: формуванні комунікативних навичок, способі життя, інклюзивності; емоційному аспекті: позитивному налаштуванні, стресостійкості, емоційному благополуччі; духовному – внутрішній гармонії, моральні цінності, здібності до самореалізації, формуванні особистості; фізичному аспекті: здатності дотримуватися здорового способу життя, допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища. Констатовано, що заклади позашкільної освіти мають справу з різноманітними активностями – від мистецьких студій до спортивних секцій і в умовах сьогодення, позашкільна освіта індивідуальний підхід та є зоною психологічного комфорту. Розглянуті різні аспекти діяльності закладів позашкільної освіти щодо впровадження здоров'язберігаючих технологій задля формування ціннісного ставлення учня до здоров'я. Ціннісне ставлення до здоров'я цілком можна розвинути за допомогою формування мотивації

до здоров'язбереження. Дослідження ЮНЕСКО підкреслюють, що мотивація та емоційний стан учнів безпосередньо впливають на їхні освітні досягнення. Проведене дослідження дозволило визначити перспективи впровадження здоров'язберігаючих технологій, як інструменту якісних змін у системі позашкільної освіти.

Ключові слова: здоров'я, цінності, цілісність, здоров'язберігаючі технології, наскрізні змістові лінії, позашкільна освіта.

Summary. *The article highlights health-saving technologies as a set of approaches, methods and practices that contribute to the preservation and promotion of the health of participants in the educational process in the context of current requirements defined by the Law of Ukraine «On Education» and «On Extracurricular Education», the Concept «New Ukrainian School» and other regulatory documents. The cross-cutting content lines are analyzed: «Health and Safety», «Environmental Safety and Sustainable Development», «Civic Responsibility» and «Entrepreneurship and Financial Literacy», which are socially significant over-subject topics that help to form students' understanding of society as a whole. The cross-cutting content area «Health and Safety», which develops the ability to apply the acquired knowledge in different situations, is studied. The aspects of the formation of a student as a socially, spiritually, emotionally and physically full-fledged member of society are outlined. Attention is focused on the social aspect of health: formation of communication skills, lifestyle, inclusiveness; emotional aspect: positive attitude, stress resistance, emotional well-being; spiritual aspect: inner harmony, moral values, the ability to self-realization, personality formation; physical aspect: the ability to maintain a healthy lifestyle, to help in the formation of a safe and healthy living environment. It is stated that extracurricular institutions deal with a variety of activities – from art studios to sports sections, and in today's conditions, extracurricular education is an individual approach and is a zone of psychological comfort. The article considers various aspects of the activities of out-of-school institutions in the implementation of health-saving technologies to form a student's value attitude to health. A value-based attitude to health can be developed through the formation of motivation for health promotion. UNESCO research emphasizes that the motivation and emotional state of students directly affect their educational achievements. The study made it possible to determine the prospects for the introduction of health-saving technologies as a tool for qualitative changes in the system of extracurricular education.*

Key words: health, values, integrity, health-saving technologies, cross-cutting content lines, out-of-school learning.

Вступ. Сучасні умови розвитку суспільства вимагають нових підходів до організації освітнього процесу, зокрема у сфері збереження та укріплення здоров'я дітей та молоді. Наскрізні змістові лінії здоров'язберігаючих технологій стають центральним компонентом позашкільної освіти. Здоров'язбережувальне освітнє середовище – це діюча система умов, що спрямована на захист фізичного, психоемоційного, духовного та соціального благополуччя учасників освітнього процесу. Кожен із цих аспектів є взаємопов'язаним і впливає на загальний стан здоров'я людини. Важливою умовою створення здоров'язбережувального освітнього середовища є застосування здоров'язберігаючих технологій у позашкільній освіті, що передбачає ціннісне ставлення вихованців до здоров'я, яке можна сформувати за допомогою мотивації до здоров'язбереження. Розвиток останньої є найбільш оптимальним шляхом актуалізації потреби, що забезпечує спрямованість особистості на ведення здорового способу життя. У цьому сенсі наскрізні змістові лінії здоров'язберігаючих освітніх технологій є важливим інструментом формування життєвих навичок здорового способу життя. У закладах позашкільної освіти вони реалізуються на умовах систематичної підтримки фізичної, психічної та соціальної безпеки вихованців. З огляду на виклики сьогодення – зниження рухової активності дітей, розповсюдження шкідливих звичок, підвищення рівня стресових навантажень – розробка ефективних моделей упровадження здоров'язберігаючих технологій у позашкільному освітньому середовищі є надзвичайно актуальним напрямом наукових

досліджень. Це дозволяє не тільки удосконалити методику виховання здорової особистості, а й інтегрувати найкращі педагогічні практики у ширший освітній простір.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідження доводять, що створення сприятливого середовища в освітніх установах безпосередньо пов'язане з підвищенням ефективності навчального процесу та загальним благополуччям його учасників. Здоров'язберігаючі технології навчання є предметом наукового пошуку таких дослідників як Л. Ващенко, В. Гладуш, Н. Зимівець, З. Бондаренко, Л. Ніконенко. Здоров'язбережувальне середовище розглядається як цілісна та дієва система умов, що спрямовані на захист фізичного, психоемоційного, духовного та соціального благополуччя учасників освітнього процесу. Аспекти розвитку системи позашкільної освіти різнобічно розкрито та представлено у працях українських учених-практиків (О. Биковської, В. Вербицького, Л. Виготського, Д. Ельконіна та ін.), які свідчать, що гуртки позашкільної освіти сприяють стабілізації емоційного стану, розвитку комунікативних навичок та формуванню почуття спільності. Одночасно, якщо для шкільної освіти шляхи втілення наскрізних змістових ліній здоров'язберігаючих технологій вже активно досліджені, то їх потенціал у позашкільній освіті залишається недостатньо вивченим.

Мета статті – розкрити принципи та компоненти впровадження наскрізних змістових ліній здоров'язбережувальних технологій у систему позашкільної освіти та здоров'язбережувального освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями закладів позашкільної освіти залишаються: забезпечення безперервності та наступності навчання і виховання; гармонійне поєднання інтересів особистості, суспільства, держави в питаннях творчого та інтелектуального, фізичного розвитку дітей і молоді; спрямування педагогічних технологій, інноваційних процесів на особистість дитини, на розкриття її здібностей, на задоволення інтересів і потреб у самовизначенні, на орієнтацію підростаючого покоління на здоровий спосіб життя.

Позашкільна освіта є важливою складовою сучасного освітнього простору, оскільки вона спрямована на розвиток творчих, інтелектуальних та соціальних навичок дітей і молоді поза межами традиційної шкільної програми. Як зазначають Т. Дегтяренко та В. Ковиліна, «У процесі реалізації Концепції Нової української школи закономірним є пошук відповідей на прогностичні питання: яку роль відіграє освіта у суспільному прогресі; яка її місія і роль у плеканні образу людського, самореалізації сутнісних сил дитини? Як позашкільна освіта може допомогти у здійсненні прав людини, оволодінні підростаючим покоління демократичними цінностями і нормами» [3, с. 5]. Дійсно, у сучасних соціокультурних умовах питання збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді набуває особливої ваги. Рівень фізичного та психоемоційного стану молодого покоління безпосередньо впливає на загальний розвиток суспільства, його економічний потенціал та стабільність. У цьому контексті позашкільна освіта відіграє важливу роль як середовище формування життєвих компетентностей, серед яких здоров'язбереження посідає провідне місце. Наскрізні змістові лінії здоров'язберігаючих технологій є інноваційним засобом інтеграції ідей здорового способу життя в усі аспекти освітнього процесу. Їх впровадження дозволяє системно формувати в учнів ціннісне ставлення до здоров'я, сприяє розвитку емоційного інтелекту, навичок саморегуляції та соціальної взаємодії.

Заклади позашкільної освіти розвивають здібності дітей, активно здійснюють профорієнтацію, знайомлять із майбутніми професіями. Тим самим вони реалізують підтримку ментального здоров'я, психологічну реабілітацію, можливість спілкування, відволікання від стресу та жахів війни. На практиці позашкільна освіта забезпечується закладами освіти, культури, мистецтва, фізичної культури та спорту. Погоджуємося з думкою Т. Філатєвої про те, що

«сьогодні позашкільна освіта становить невід'ємну частину системи неперервної освіти, оскільки дає дитині додаткові можливості інтелектуального, духовного й фізичного розвитку, сприяє актуалізації творчих та освітніх потреб» [9]. Особливе місце серед них посідають заклади позашкільної освіти, які можуть швидко, мобільно реагувати на зміни, надавати дітям широкі та нетрадиційні можливості для покращення якості їх життя.

Багатий досвід Дніпропетровщини дозволяє визнати престиж та розкрити потужний потенціал цієї складової освіти. Педагогічні колективи закладів позашкільної освіти зорієнтовані на творчий підхід до організації освітнього процесу, на розроблення авторських навчальних програм, які сприяють творчому розвитку, соціалізації та засвоєнню практичних навичок суспільно значущої діяльності [див.: 6].

Формування уявлень про фізичне здоров'я вихованців позашкільної освіти є важливим завданням сучасної освіти та виховання. Успішність цього процесу значною мірою залежить від створення відповідних педагогічних умов, які сприяють усвідомленню школярами значення здорового способу життя та розвитку мотивації до його дотримання. Дослідження здоров'язбережувальних технологій у системі фізичного виховання включає «створення стандартів і технології запровадження здорового способу життя, технології підвищення якості та безпеки продуктів харчування» [1, с. 65]. Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій – забезпечення умов фізичного, психічного, соціального та духовного комфорту, що сприяють продуктивній навчально-пізнавальній та практичній діяльності учасників освітнього процесу, заснованій на науковій організації праці та культури здорового способу життя особистості. Так, як стверджують, О. Дубогай, П. Джуринський, «... людина знаходиться у стані повного благополуччя, коли гармонійно поєднуються фізичні, соціальні, психічні, інтелектуальні, духовні, емоційні та інші складові її життя» [4, с. 4–5].

Здоров'язбережувальні технології містять поняття «охорона здоров'я», «зміцнення здоров'я», «збереження здоров'я», що знайшло відбиття в кодифікованих дефініціях: «збережувальні», тобто такі, що не витрачені даремно, без зайвої необхідності; як результат дії педагогічних чинників на суб'єктів освітнього процесу; як цілеспрямований вплив педагогічних заходів на підвищення одночасно рівня здоров'я учнів. Узагальнення наукової літератури дозволяє виокремити основні підходи до трактування дефініції «здоров'язбережувальні технології», а саме: системний – індикатор якості освітніх технологій; діяльнісний – оптимальне поєднання традиційних технологій навчання з принципами, методами і прийомами, спрямованими на збереження й підтримку здоров'я молодого покоління; компетентнісний – технології формування здоров'язбережувальної та здоров'язрозвивальної компетентностей, навчання основ здоров'я, здорового способу життя, формування картини світу здорової особистості; інтегрований – навчально-методичний комплекс оздоровчо-фізкультурних і лікувально-профілактичних заходів; середовищний – створення сприятливого для здоров'я освітнього середовища; особистісно зорієнтований – забезпечення навчання і виховання з урахуванням індивідуальних, вікових і психофізіологічних особливостей учнів [10, с. 9].

Організуючи освітній процес у позашкільній, слід враховувати принципи, на основі яких здійснюється регуляція та саморегуляція психофізіологічних процесів. Йдеться про такі принципи як: віковий – на кожному етапі онтогенезу активізується функціонування тих чи інших біологічних систем, що супроводжується якісними перебудовами в стані нейроімуноендокринної регуляції в організмі (активізується експресія тих чи інших генів, які детермінують синтез певних нейроспецифічних білків, нейромедіаторів і нейропептидів, що реалізують у фенотипі індивіда генетично детермінований перехід з одного етапу онтогенезу на інший); принцип системності – біологічні системи організму об'єднують і концентрують

свої зусилля на досягнення кінцевого результату пристосування, і цей бажаний корисний результат пристосування є головним системоутворюючим чинником, який вибудовує роботу всього організму та певних психофункціональних систем для його досягнення; психосинергетичний принцип – основу принципу складає вчення, засноване на усвідомленні можливостей самоорганізації живих і неживих систем як провідного універсального чинника побудови систем астрономічного і біологічного рівнів [8]. Побудова та функціонування біологічних систем з їхніми ієрархічними підсистемами підпорядковується цьому принципу й виявляється в існуванні механізмів саморегуляції психофізіологічних реакцій організму і самоконтролю складних поведінкових актів людини. Кентаврстичний принцип – передбачає можливість об'єднання того, що не може бути об'єднано, наприклад простір і час. Для психофізіологічних реакцій організму – це процеси збудження і гальмування, а відносно психічних процесів – це різнополярність прояву емоцій та інших психічних функцій (екстраверсія – інтроверсія) [11].

У дитячому віці формуються життєво важливі базові навички та вміння, створюється фундамент рухового досвіду, опановується абетка руху, з елементів якої надалі формується вся рухова діяльність людини. Крім того, рухова активність дітей є одночасно умовою та стимулюючим чинником розвитку інтелектуальної, емоційної та інших сфер в їхній цілісності.

Саме тому оздоровчо-рекреаційна діяльність дітей є тим здоров'язбережувальним компонентом фізичного виховання, що включає систему цінностей та установок, які формують гігієнічні навички і вміння, необхідних для нормального функціонування організму, а також систему вправ, спрямованих на вдосконалення навичок і вмінь по догляду за самим собою, одягом, місцем проживання, навколишнім середовищем. Зокрема, проведення днів здоров'я, днів туризму передбачає спортивні змагання, приготування туристичних сніданків, конкурси на свіжому повітрі. Це покращує загальний стан фізичного, морального та психологічного здоров'я молоді, сприяє гармонійному розвитку особистості майбутнього вчителя, підвищує рівень фізичної культури, виховує волю до перемоги, розвиває навички самостійних систематичних занять фізичною культурою і спортом. До заходів, присвячених туризму, належать також походи, екскурсії, конкурси. Заняття активними видами туризму, участь у походах та подорожах підвищують витривалість, упевненість у собі. Основне завдання туристичного походу – подолати природні перешкоди, рельєф місцевості. Зі свого боку, проведення занять із аеробіки має багато позитивних моментів, заняття фітнесом – один із нетрадиційних методів проведення оздоровчої фізичної культури, заняття йогою – один зі способів розвинути в собі врівноважене ставлення до всіх аспектів життя, ефективно стежити за своєю вагою, покращити роботу щитовидної залози. Також ігрову діяльність відносять до числа потреб, зумовлених самою природою людини, потребою в тренуванні м'язів і внутрішніх органів, спілкування, одержання зовнішньої інформації. При цьому «культура здоров'я включає у себе комплекс, пов'язаних із здоров'ям соціокультурних якостей особистості: її спроможності до виокремлення здоров'я та здорової діяльності поміж інших соціальних явищ» [7, с. 280].

Входження України у європейський освітній простір вимагає досконалого вивчення сучасних теорій і практик здоров'язбереження та реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти з позицій міжнародних досліджень і досягнень країн, близьких до України за соціальним та історичним досвідом, економічним рівнем, етнічними й конфесійними традиціями.

Впровадження наскрізних змістових ліній здоров'язберігаючих технологій у діяльність закладів позашкільної освіти передбачає цілісну і системну роботу в кількох основних напрямках. По-перше, створення здоров'язбережувального освітнього середовища, яке б

підтримувало фізичне, психологічне та емоційне здоров'я вихованців за допомогою ергономічного облаштування приміщень, запровадження сприятливого мікроклімату у класах та студіях (оптимального освітлення, вентиляції, температури), організації значної кількості місць для активного відпочинку і релаксації. По-друге, наскрізні лінії здоров'язбереження мають бути логічно інтегровані у навчальні програми та плани гурткової діяльності. Це може відбуватися через тематичні заняття, присвячені формуванню здорового способу життя (наприклад, про важливість харчування, фізичної активності, емоційного балансу); включення спеціальних вправ на розвиток фізичної витривалості, координації рухів, зниження м'язового напруження; упровадження елементів арт-терапії, музикотерапії, рухливих ігор, що одночасно сприяють розвитку творчості й підтримці психоемоційного здоров'я. По-третє, оскільки фізична активність є основним чинником здоров'язбереження, то заклади позашкільної освіти мають регулярно організовувати спортивні заходи (змагання, марафони, естафети), упроваджувати заняття на відкритому повітрі (екскурсії, туристичні походи, ігрові квести), розробляти гуртки оздоровчого напрямку (фітнес-групи, танцювальні студії, секції спортивного орієнтування). В цілому, формування культури здорового способу життя є важливим завданням позашкільної освіти. Для цього необхідно проводити тематичні тижні здоров'я, конкурси, вікторини, спрямовані на популяризацію знань про здоров'я, заохочувати участь дітей у проектах соціальної активності, орієнтованих на здоровий спосіб життя.

Висновки. Сьогодні перед освітою постають надзвичайно важливі завдання щодо створення здоров'язбережувального середовища і навчання індивідуальному здоров'язбереженню учасників освітнього процесу. Реалізація цих завдань забезпечить формування у вихованців свідомого ставлення до власного здоров'я, що є основою їх гармонійного розвитку та успішної соціалізації. Впровадження наскрізних змістових ліній здоров'язберігаючих технологій у закладах позашкільної освіти є необхідною умовою формування цілісної, здорової особистості, здатної активно й відповідально взаємодіяти із сучасним світом. Комплексний підхід до реалізації цих ліній включає створення безпечного освітнього середовища, інтеграцію здоров'язбереження у зміст навчання, організацію активної фізкультурно-оздоровчої роботи, формування культури здоров'я через виховну діяльність. Ефективність цього процесу визначається послідовністю дій, узгодженістю педагогічних зусиль, залученням дітей до активної участі у створенні здоров'язбережувального середовища та орієнтацією на їхні потреби і можливості. Розбудова здоров'язбережувального освітнього простору в позашкільних закладах не тільки підвищує якість освіти, але й сприяє сталому розвитку суспільства, інвестуючи у найцінніший ресурс – здоров'я і благополуччя молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Бойко Г. М., Волошко Л. Б. Сучасні підходи до організації оздоровчорекреаційної рухової активності різних груп населення. *Сучасний рух науки: збірник наукових праць III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (1–2 жовтня 2018 р.)*. Дніпро, 2018. С. 64–69.
2. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика. *Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі*. Київ: Шкільний світ, 2009. С. 5–12.
3. Дегтяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія раннього онтогенезу: підручник. Київ: УАІД «Рада», 2011. 328 с.
4. Дубогай О. Д., Джуринський П. Б. Компетентнісний потенціал педагогіки здоров'язбереження молоді при формуванні її особистості засобами фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2011. Вип. 10. С. 275–278.
5. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с.

6. Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості / В. А. Гладуш, Н. В. Зимівець, З. П. Бондаренко, Л. М. Ніконенко та ін. Дніпро: ЛІРА, 2020. 384 с.
7. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
8. Корнієнко А. В. Зміст і технології позашкільної освіти для вихованців підліткового віку: методичні рекомендації. Кропивницький: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2020. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722864> (дата звернення: 11.03.2025).
9. Філатєєва Т. В. Позашкільна освіта як історико-педагогічна проблема. *Науковий часопис Донбасу*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2014_4_21 (дата звернення: 10.03.2025).
10. Ястребов М. М. Використання веб-орієнтованих технологій у здоров'язбережувальному проектному навчанні учнів початкових класів: методичні рекомендації. Полтава: Полтавський літератор, 2016. 84 с.
11. UNESCO Memorandum on Non-formal Education. 2011. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144423> (дата звернення: 10.03.2025).

References

1. Boiko H. M., Voloshko L. B. (2018). Suchasni pidkhody do orhanizatsii ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhovoї aktyvnosti riznykh hrup naseleння [Modern approaches to the organization of health-improving and recreational motor activity of different population groups]. *Suchasnyi rukh nauky: zbirnyk naukovykh prats III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. internet-konf.* (Dnipro, 1–2 zhovt. 2018 r.). Dnipro, 64–69 [in Ukrainian].
2. Vashchenko O., Svyrydenko S. (2009). *Zdoroviazberihaiuchi tekhnolohii: sutnisna kharakterystyka* [Health-saving technologies: essential characteristics]. *Zdoroviazberihaiuchi tekhnolohii u navchalnomu zakladi*. Kyiv: Shkilnyi svit [in Ukrainian].
3. Dehtiarenko T. V. Kovylyna V. H. (2011). *Psykhofiziolohiia rannoho ontogenezu* [Psychophysiology of early ontogeny]: pidruchnyk. Kyiv: UAID «Rada» [in Ukrainian].
4. Dubohai O. D., Dzhurynskyi P. B. (2011). Kompetentnisnyi potentsial pedahohiky zdoroviazberezhennia molodi pry formuvanni yii osobystosti zasobamy fizychnoi kultury [Competence Potential of Youth Health Education Pedagogy in the Formation of Youth Personality by Means of Physical Culture]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 10, 275–278 [in Ukrainian].
5. *Stratehiia rozvytku pozashkilnoi osvity* (2021). [Strategy for the development of out-of-school education] / za red. prof. O. V. Bykovskoi. Kyiv: IVTs ALKON [in Ukrainian].
6. *Pedahohika zdorovia yak osnova rozvytku potentsialu osobystosti* (2020). [Health pedagogy as a basis for the development of personal potential] / V. A. Hladush, N. V. Zymivets, Z. P. Bondarenko, L. M. Nikonenko ta in. Dnipro: LIRA [in Ukrainian].
7. *Zahalna teoriia zdorovia ta zdoroviazberezhennia* [General Theory of Health and Health Promotion]: kolektyvna monohrafiia / za zah. red. prof. Yu. D. Boichuka (2017). Kharkiv: Vyd. Rozhko S. H. [in Ukrainian].
8. Korniienko A. V. (2020). *Zmist i tekhnolohii pozashkilnoi osvity dlia vykhovantsiv pidlitkovoho viku: metodychni rekomendatsii* [Content and technologies of extracurricular education for adolescents: methodological recommendations]. TOV «Імекс-ЛТД», Кропивницький URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722864> (accessed: 10.03.2025) [in Ukrainian].
9. Filatieva T. V. (2014). *Pozashkilna osvita yak istoryko-pedahohichna problema* [Out-of-school education as a historical and pedagogical problem]. *Naukovyi chasopys Donbasu – Scientific journal of Donbas*, 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2014_4_21 (accessed: 10.03.2025) [in Ukrainian].
10. Yastrebov M. M. (2016). *Vykorystanniaveb-oriientovanykh tekhnolohii uzdorov'iazberezhuvальному proektnomu navchanni uchniv pochatkovykh klasiv: metodychni rekomendatsi* [The use of web-based technologies in health-saving project-based learning of primary school students: methodological recommendations]. Poltava: Poltavskyi literator [in Ukrainian].
11. UNESCO Memorandum on Non-formal Education (2011). URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144423> (accessed: 10.03.2025).